

Memòria de les activitats de la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics durant l'any 2017

SOCIS I GOVERN

L'Assemblea General Ordinària anual fou convocada el dia 23 de maig de 2017 a la sala Prat de la Riba de la seu de l'Institut d'Estudis Catalans. La SCEN va tancar l'any amb 184 membres inscrits, entre socis numeraris, col·laboradors i d'honor.

En el transcurs de l'any s'hi han incorporat com a socis col·laboradors els senyors Pere Coll Riera i Albert Galtés Smith.

PUBLICACIONS

Edicions pròpies

El passat dia 23 de maig de 2017 tingué lloc l'acte de presentació del llibre de Miquel de Crusafont i Sabater *Glossari català de numismàtica (amb totes les poblacions emissores)*, publicat per la SCEN dins de la col·lecció «Història monetària catalana» (volum núm. 10). La Dra. Immaculada Socias (Universitat de Barcelona) en fou la presentadora. *El Glossari* té cura de repertoriar, en primer lloc, el lèxic numismàtic que ens és propi i, complementàriament, la notícia dels centres urbans emissors de moneda. En total s'hi recullen 650 entrades de lèxic, que conviuen harmoniosament i necessàriament amb unes altres 3.000 que aporten dades sobre les poblacions emissores, artistes i gravadors, mestres de seca, tresors i troballes monetàries.

Acta Numismàtica 47 fou repartida des de finals de maig. L'edició consta de 290 pàgines útils, amb 24 articles de recerca i 3 presentacions de troballes monetàries. En total, hi han intervingut 23 autors, que han utilitzat les llengües catalana, espanyola i italiana.

Projectes en curs

Durant l'any, Jaume Boada ha estat ultimant el seu llibre sobre les medalles de proclamació emeses des de Lluís I (1724) fins a Isabel II (1833-1868) en l'àmbit dels països de parla catalana. Boada ha fet un ampli recull de material i ha recorregut la gran majoria d'arxius de les poblacions emissores, de manera que n'ha resultat un avenç molt significatiu respecte a l'anterior estudi monogràfic a nivell general, obra d'Adolfo Herrera el 1882. Si podem complir els nostres programes, comptem que podrem editar el llibre dins el 2018.

Segueix en curs un altre projecte medallístic d'ampli abast: la monografia sobre l'escultor i medallista Ramon Ferran que està preparant Rossend Casanova i que, si tot va bé, comptem que l'editarem l'any 2019.

Hi ha encara almenys altres tres programes d'edició més llunyans, sobre la data de sortida dels quals encara no podem fer hipòtesis. Fan referència als ploms de Mallorca, a la sèrie monetària valenciana de l'edat moderna i a la moneda visigoda i musulmana, volum 1(b) de la sèrie Història Monetària Catalana.

MIQUEL DE CRUSAFONT, CREU DE SANT JORDI 2017

El passat mes d'abril va ser atorgada la Creu de Sant Jordi al nostre president, Miquel de Crusafont i Sabater, en reconeixement a la seva rellevant tasca de recerca i difusió de la història de la moneda de Catalunya i de la Corona Catalano-Aragonesa. La Creu de Sant Jordi és un dels màxims reconeixements que pot rebre una persona per part del govern del nostre país. Més enllà de l'honor personal, la distinció concedida al nostre president representaria també un reconeixement per a la nostra entitat i l'oportunitat de divulgar els objectius i la importància de la recerca numismàtica catalana. És per aquest motiu que, sabent de l'existència de dues iniciatives de caire particular encaminades a assolir aquest reconeixement, la SCEN s'hi va adherir i col·laborar per tal de recaptar les adhesions necessàries per a aconseguir-ho. Des de la SCEN es va encoratjar els socis a adherir-se a la petició individualment i, en cas de ser possible, també col·lectivament, a través d'altres entitats amb les quals estiguessin relacionats i que poguessin ser sensibles a la numismàtica i a la trajectòria personal del Dr. Miquel de Crusafont.

L'acte de lliurament va tenir lloc el dia 3 de maig, al Saló Sant Jordi del Palau de la Generalitat de Catalunya, amb la presència del president de la Generalitat i de la presidenta del Parlament, així com d'una àmplia representació dels membres de l'executiu i del Parlament. L'Assemblea de la SCEN del dia 23 de maig va ser el moment de reunió oportú per felicitar públicament el nostre president i celebrar el seu èxit. La jornada es va cloure amb un sopar al qual hi assistiren 45 socis.

Hem dedicat una glosa a aquest fet en el text introductori.

CLAUDIO LÓPEZ ARIAS, NOMENAT CAVALLER

El nostre actiu consoci i president de la Sociedad Numismática Avilesina fou nomenat Cavaller de la Germandat de Sant Eloi, entitat radicada a Austin (Texas). Com és sabut, López Arias i la societat que presideix es va involucrar seriosament per assolir que aquest sant, que era orfebre i monedes, fos reconegut com a patró dels numismàtics.

ACTIVITAT ACADÈMICA

El dia 13 de juny, es reuniren a l'Institut d'Estudis Catalans el seu vicepresident, Joaquim Agulló, amb el president de la SCEN, Miquel de Crusafont, i Gabriel Villaronga, fill del nostre president-fundador Leandre Villaronga. El vicepresident va exposar unes possibles línies mestres per poder reprendre el nostre antic programa de construcció d'una base de bades de monedes catalanes, partint del copiós material procedent dels arxius creats per Miquel de Crusafont i Leandre Villaronga. Agulló ja havia manifestat en anteriors converses amb el nostre president que l'Institut està interessat a donar-li continuïtat i que es podria impulsar com a programa propi. En aquesta reunió s'hi varen establir les bases essencials per reprendre el projecte, així com els mecanismes d'accessibilitat a aquesta informació. El dia 6 de novembre, Miquel de Crusafont es va entrevistar amb el reelegit president Joandomènec Ros i aquest va indicar que ens presentéssim a les properes convocatòries de nous programes que s'iniciaran el mes de febrer del 2018.

El 5 de desembre de 2017, va tenir lloc l'acte de lectura i defensa de la tesi doctoral *El segundo triunvirato en Hispania. Fuentes literarias y numismáticas*, duta a terme pel Dr. Luis Amela Valverde a la *Facultad de Ciencias de la Educación y Humanidades de la Universidad de Cuenca*, sota la direcció del Dr. Enrique Gozalbes Cravioto.

Aquest mateix any 2017, David Martínez Chico ha entrat a formar part del projecte "Coin Hoards of the Roman Empire". Es tracta d'un projecte de la Universitat d'Oxford que pretén recollir la informació dels tresors de moneda romana imperial repertoriats (del 30 aC al 400 dC) i que està codirigit pels professors Chris Howgego (Ashmolean Museum) i Andrew Wilson (*The Oxford Roman Economy Project*). (<http://chre.ashmus.ox.ac.uk/content/collaborations>)

Rosend Casanova ha continuat col·laborant amb la societat belga Promotion de la Médaille – Promotie van de Medaille, en la documentació del catàleg del medallista belga Godefroy Devreese, a qui Casanova estudia des de fa temps.

CONGRESSOS, CONFERÈNCIES, DIFUSIÓ I CONSULTES

Conferències i difusió

Entre el 30 de juny del 2016 i el 29 de gener del 2017, el Museu de Menorca va fer una exposició i va editar un volum sobre el numismàtic menorquí Antoni Vives, que va titular *Antoni Vives Escudero (1859-1925), Col·leccionista, Arqueòleg i Acadèmic*. El nostre consoci Bernat Moll hi va participar amb un text titulat “Les monedes islàmiques de la Col·lecció Vives Escudero del Museu de Menorca” (p. 48-54).

A primers d'any es va distribuir el número 123 (setembre/desembre 2016) de la revista Numismática que edita l'Associação Numismática de Portugal. A les pàgines 33/35, el numismàtic Jaime M. Ferreira publica una nota necrològica sobre Leandre Villaronga titulada “Leandre Villaronga (+2015). A morte de um Mestre”, amb un repertori gairebé complet dels seus llibres i un comentari molt elogiós.

El dia 2 de març es cloqué a la Biblioteca Carles Rahola de Girona el cicle de conferències dedicades als diferents vessants de l'activitat de Joaquim Botet i Sisó amb la que impartí Miquel de Crusafont titulada “Botet i Sisó, numismàtic”. El cicle fou organitzat per l'Institut d'Estudis Gironins i el Museu d'Història de Girona.

Rosend Casanova assistí al col·loqui internacional dedicat principalment a la medalla commemorativa “Art de puissant, objet multiple: Médailles et jetons en Europe, de la Renaissance à la première Guerre mondiale”, que va tenir lloc el 30 i 31 de març i l'1 d'abril a l'Institut National d'Histoire de l'Art (INHA) de París. Les sessions amb conferenciants i assistents vinguts d'arreu es completà amb una visita a la col·lecció de medalles del Museu d'Orsay.

El 23 d'abril, la Sra. Rosa Maria Costa, vídua de l'eminent historiador olotí Joaquim Danés i Torras (1888-1960), ens informà que el Museu de la Garrotxa havia dedicat un plafó explicatiu i una vitrina a una mostra del fons numismàtic que havia estat del seu marit i que ella va cedir a aquesta institució. La mostra recull un total de 24 pallofes eclesiàstiques.

Llegat Joan Vilaret

Joan Vilaret i Montfort (1926-2015), que fou soci fundador de la SCEN, va reunir una col·lecció de 2.917 monedes medievals europees, especialment important pel que fa al conjunt de monedes catalanes i dels estats políticament vinculats amb Catalunya, és a dir, Llenguadoc i Provença a Occitània i tots els estats que integraren l'anomenada Corona Catalanoaragonesa. Joan Vilaret va llegar

la col·lecció a la ciutat de Sant Feliu de Guíxols i el seu ajuntament es va posar en contacte amb la nostra entitat, a finals de 2016, per a demanar-nos dues intervencions. D'una banda, ens van proposar ser testimonis del moment del lliurament de la col·lecció de monedes per tal de verificar la importància de la deixa. Aquest acte va tenir lloc el dia 30 de gener de 2017 a la sala Fontserè de la seu de l'Institut d'Estudis Catalans. Hi van ser presents l'alcalde de Sant Feliu de Guíxols, Carles Motas i López, el rector de la parròquia de la Mare de Déu dels Àngels de la mateixa ciutat, mossèn Narcís Ponsatí i Prujà, així com el secretari municipal i representants de la família Vilaret i de la Junta Directiva de la SCEN. D'altra banda, ens van demanar que designéssim una o diverses persones especialistes per inventariar detalladament i valorar la col·lecció. Aquest inventari detallat el va dur a terme Xavier Sanahuja Anguera entre els mesos de febrer i abril de 2017. Una còpia d'aquest inventari ha estat dipositada a l'arxiu de la SCEN.

El passat 14 d'octubre va tenir lloc la presentació de la col·lecció numismàtica del llegat Joan Vilaret al Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols (Monestir), que és el lloc on finalment restarà dipositat el conjunt, accessible i consultable sota demanda. L'acte va incloure una presentació de l'inventari a càrrec del seu autor i una conferència de Miquel de Crusafont titulada "Les monedes de l'Occitània catalana", pensada per valorar com cal la gran importància històrica i documental de la col·lecció de monedes occitanes que havia reunit Joan Vilaret amb tanta dedicació i precisió.

Congressos i cursos

Del 2 al 4 de juny, la Société Française de Numismatique va celebrar les seves tradicionals *Journées Numismatiques* anyals a Perpinyà, organitzades en col·laboració amb el Museu de monedes i medalles Josep Puig i l'Associació Numismàtica del Rosselló. Hi assistiren una setantena de congressistes i, entre ells, els nostres socis Jérôme Bénèzet, Pierre-Yves Melmoux i Pere Pau Ripollès, així com la recordada antiga conservadora del museu i col·laboradora d'*Acta Numismàtica*, Jocelyne Joussemet. Hi foren presentades 12 comunicacions, quatre de les quals amb intervenció o autoria dels nostres associats, que foren publicades al *Bulletin de la Société Française de Numismatique* 72 i que formen un opuscle de gairebé cent pàgines.

El passat 19 d'octubre, el Museu de Prehistòria de València i el Departament de Prehistòria, Arqueologia i Història Antiga de la Universitat de València organitzaren les V Jornades de Numismàtica, que tractaren sobre el tema "Catàlegs i col·leccions. El repte d'ordenar i conservar". Joan Antoni Sendra fou el conferenciant encarregat de tractar sobre la moneda medieval.

El 29 i el 30 de novembre, el Gabinet Numismàtic de Catalunya organitzà el XXI Curs d'Història Monetària Hispànica amb el títol: “De la dracma a l'Euro. Sistemes i unions monetàries a l'occident d'Europa”. Marta Campo hi presentà, conjuntament amb Bartolomé Mora, la conferència “La introducción de los sistemas monetarios griego y púnico en la península Ibérica. Contrastes y relaciones”.

L'1 i el 2 de desembre, tingueren lloc a la localitat de Sencelles (Mallorca) les I Jornades d'Estudis Locals, a les quals Jaume Boada fou convidat a participar-hi perquè hi fes una breu intervenció sobre els ploms parroquials de la vila. La ponència es dugué a terme el matí del 2 de desembre, en el casal de gent gran de Sencelles, i fou complementada amb una petita mostra de ploms muntada pel també soci de la SCEN Jeroni Orell. Es preveu que les actes d'aquestes jornades, que inclouran un article sobre els ploms sencellers, siguin publicades el mes de maig de 2018.

Consultes

Vers el 4 de gener, hi va haver un intercanvi d'informació amb la firma Cayón de Madrid en relació a un florí català de Pere III amb marca S.

El 5 de gener, el numismàtic sicilià Maurizio Bonanno, amb qui ja s'havia tingut una àmplia correspondència sobre els gitons sicilians, va trametre a Miquel de Crusafont fotografies del diner de Palerm de finals del s. XIV, fins fa poc desconegut pels numismàtics, que ell havia publicat i atribuït a la família Chiaramonte. La peça, amb les llegendes REGNU SICILIA/URBS PANORMI, porta una àliga a l'anvers i una creu interior sobre pal al revers. Crusafont pensa que, atès que és documentat que Frederic IV de Sicília (1355-1377) havia encunyat moneda a Palerm, més aviat podria tractar-se d'una moneda d'aquest sobirà, en tot cas potser amb participació ciutadana, però no pas de caràcter nobiliari. Caldrà un estudi sobre la qüestió, però, en qualsevol cas, la novetat és important.

El març del 2017, l'Institut de Cultura de Barcelona encarregà al soci Rossend Casanova un estudi sobre la Medalla de la Ciutat per tal que aquesta institució cultural, depenent de l'Ajuntament de Barcelona, pogués valorar la idoneïtat o no de recuperar el model primer d'Enric Casanovas en lloc de l'actual, de Frederic Marès. L'estudi, titulat *Informe relatiu a la Medalla de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona*, va ser lliurat el mes de juny i la remuneració va ser donada desinteressadament per Casanova a benefici de la SCEN, un gest que agraïm. Atès l'interès de les dades presentades, aquesta *Acta Numismàtica* inclou l'article “Les dues medalles de la Ciutat de Barcelona” amb què l'autor en fa un resum i en destaca les parts de major interès.

El 3 de març, l'investigador italià Alberto d'Andrea es va adreçar a M. de Crusafont en demanda de dades bibliogràfiques sobre els coures visigots i de permís

per poder reproduir unes imatges, una informació i una autorització que li foren concedides.

El 5 d'abril, el nostre soci Pere Pau Ripollès va demanar si es podien trametre a la Biblioteca d'Humanitats de la Universitat de València els cinc volums de l'Obra Esparsa de Leandre Villaronga, una petició que fou atesa amb celeritat

El 8 de maig, l'especialista en pesals Pablo Rueda va informar de la presència, en el Gabinet Numismàtic de Berlin, d'un diner carolingi de Carlemany de Girona i de dos diners de transició carolíngia de Barcelona, cosa que se li va agrair.

El 27 de maig, es va trametre a la numismàtica i col·laboradora d'*Acta Numismàtica* Ruth Pliego el text del treball de M. de Crusafont sobre els coures visigots, publicat al *IV Congreso Nacional de Numismática de Portugal*.

Des del mes de maig, en el *Butlletí de l'Institut d'Estudis Catalans* 220 es pot accedir a una entrevista amb el president Miquel de Crusafont, en la qual explica les activitats de la SCEN, dels paràmetres de la recerca numismàtica i de les característiques essencials de la moneda catalana. El vídeo de l'entrevista és accessible al canal de l'IEC a Youtube.

El 9 de juny, el professor Gaspar Feliu ens demanà dades sobre la possibilitat de localitzar pesals monetaris per a una exposició.

El 9 de juny, el soci Martínez Chico sol·licità el parer sobre una peça merovíngia i se l'adreçà als especialistes francesos en la matèria.

El 10 de juny, el nostre col·laborador Emili Trilla va anar enviant una sèrie de fotografies de monedes mallorquines a fi de tenir criteris sobre la seva autenticitat. Li contestà Miquel de Crusafont. La major part eren monedes autèntiques, però també aflorà algun fals, com el mig ral d'argent del rei Sanç.

L'11 de juny, el numismàtic de París Philippe Schiesser consultà sobre la possibilitat de publicar a *Acta Numismàtica* un exemplar inèdit de moneda carolíngia de seca catalana, una petició que es va respondre afirmativament.

El 4 de juliol, la casa Aureo&Calicó de Barcelona va tenir l'amabilitat d'encarregar unes anàlisis sobre florins catalans que han permès la redacció d'un estudi de Miquel de Crusafont, que els situa cronològicament i que publiquem també en aquesta edició.

El 7 de juliol, vàrem atendre una consulta del professor Joaquim Nadal, de Girona, sobre la procedència d'un es de fotografies de Joaquim Botet i Sisó. Ell, de la seva banda, ens proporcionà un article d'aquest autor en la revista *Armonia*, editada en aquella població.

El 10 d'agost, es va informar al Dr. Michel Dhénin, antic conservador del Cabinet de Médailles de París, sobre l'encuny de Vic de la Guerra dels Segadors publicat a la darrera *Acta Numismàtica*.

El 6 de setembre, vàrem respondre una consulta del Dr. Robert Hoge, antic conservador de l'American Numismatic Society, sobre una contramarca aplicada

sobre una peça sarda de Carles II, en relació a la qual no hi ha, de moment, cap notícia documental.

El 13 de setembre, Daniel Mas de Xaxars es va posar en contacte amb la SCEN per tal de resoldre el dubte de les atribucions d'unes monedes dibuixades en un primitiu joc de l'oca de Mallorca. L'estudi, centrat en naips i jocs antics, l'estava realitzant amb la col·laboració de les historiadores Ester Sarràs i Paloma Sánchez. La consulta fou resposta per Bernat Aguiló Siquier, que va identificar les peces representades com a monedes mallorquines —excepte una de castellana— i va situar el joc en una cronologia posterior a 1648.

El dia 2 de novembre es facilità al sr. Lluís Matamala, de Manresa, informació sobre les monedes de Màxim Tirà encunyades a Barcelona.

El dia 3 de novembre, Marina Prior i quatre companys seus, estudiants del grau d'Història de la Universitat Autònoma de Barcelona, van visitar la seu de l'Institut d'Estudis Catalans al carrer de Maria Aurèlia Capmany per tal de conèixer el funcionament i les activitats de la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics. La visita i la demanda d'informació, que fou atesa pel secretari de la SCEN, formava part d'un treball de curs de l'assignatura de "Mètodes i tècniques per a la recerca històrica".

El 14 de novembre, el nostre col·laborador Abert Chévillon atengué una consulta nostra sobre una moneda grega, que resultà una peça suspecta.

Al llarg de l'any, Ares Fernández, redactora de la productora Gestmusic, s'ha adreçat un parell de cops a la SCEN per tal de verificar la correcció de les preguntes que formen part de concursos televisius.

Al llarg de l'any, alguns membres de la nostra societat han rebut encàrrecs d'actuar com a avaladors o *referees* de treballs de temàtica numismàtica per encàrrec de revistes europees i americanes.

Xavier Sanahuja, secretari.